

Nr 583

L a g

om avveckling av fideikommiss;

given Stockholms slott den 6 december 1963.

Vi GUSTAF ADOLF, med Guds nåde, Sveriges, Götas och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen¹, funnit gott förordna som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Fideikommiss, som upprättats för obegränsad tid till förmån för medlemmar av en eller flera släkter, skall avvecklas enligt vad i denna lag sägs.

2 §.

I denna lag förstås med *innehavare* av fideikommiss den som innehar egendomen med den rätt som följer av fideikommissurkunden. Besittes efter förutvarande innehavares död egendomen enligt särskild föreskrift av efterlevande make, dödsbodelägare eller annan, skall dock den anses som fideikommissets innehavare, vilken skulle varit berättigad att innehava egendomen, om sådan särskild rätt ej funnits.

Med fideikommissinnehavarens *efterträdare* förstås den som enligt fideikommissurkunden eller därpå grundat förordnande är berättigad att, när innehavarens rätt upphör, bli ny innehavare av fideikommisset. Såsom efterträdare skall dock, om fideikommisset enligt urkunden ej må tillträdas av innehavare av annat fideikommiss, ej anses den som jämlikt 7 § tagit och icke därefter avstått från efterträdarandel i annat fideikommiss än det varom är fråga.

Tiden för upphörandet

3 §.

Fideikommiss som avses i 1 § skall, om ej i denna lag annorlunda stadgas, upplöra, när den som vid lagens ikraftträdande är innehavare av fideikommisset avlider.

4 §.

Är vid fideikommiss i lös egendom, som ej skall åtfölja visst fastighetsfideikommiss, den i 3 § angivne innehavarens efterträdare avlad före instiftandet eller, om fideikommisset instiftats genom testamente, före testators död, skall fideikommisset upphöra först när den innehavare avlider, vars efterträdare är avlad efter sagda tidpunkt.

¹ Prop. 1963: 5; Bev L¹U 2; Rskr 364.

5 §.

Frånträder innehavare, vid vars död fideikommisset eljest skolat upphöra, egendomen för att kunna tillträda annat fideikommiss eller taga efterträdarandel däri jämlikt 7 §, skall fideikommisset upphöra, när näste innehavare avlider.

6 §.

Har fideikommissegendom synnerligt kulturhistoriskt värde eller äro eljest särskilda skäl därför, må Konungen förordna att fideikommissurkundens bestämmelser skola äga tillämpning tills vidare eller till dess i beslutet angiven innehavare av fideikommisset avlider.

Egendomens fördelning

7 §.

När fideikommiss upphör, skall den avlidnes efterträdare taga hälften av egendomen. I återstoden skall tagas arv eller testamente som om den tillhört den avlidne.

8 §.

Vid skifte av egendomen äger efterträdaren, utan hinder av vad i testamente må vara förordnat, på sin lott erhålla fideikommissets huvudgård med där förvarade samlingar så ock annan fast egendom, på vilken bedrivs jord- eller skogsbruk och som lämpligen bör bevaras odelad. Finnas flera huvudgårdar, må efterträdaren taga en av dem efter eget val. Förslår ej lotten, må efterträdaren lämna lösen i pengar.

9 §.

Innehåller fideikommissurkunden föreskrift om vem egendomen skall tillfalla därest fideikommisset upphäves, länder denna föreskrift till efterrättelse utan hinder av vad i 7 och 8 §§ stadgas.

10 §.

Finnes ej efterträdare, skall i egendomen tagas arv eller testamente som om den tillhört den avlidne. Föreskrives i fideikommissurkunden för sådant fall, att egendomen skall fördelas mellan siste innehavarens arvingar eller andra släktmedlemmar eller användas för välgörande eller annat ändamål, länder i stället denna föreskrift till efterrättelse.

Förmåner m. m.

11 §.

Utän hinder av att fideikommisset upphört, må envar njuta till godo den rätt allt efter innehavarens död kvarsitia till fardag, som må tillkomma honom enligt fideikommissurkunden eller därpå grundat förordnande eller ock enligt förordningen den 3 april 1810 huruledes rättelse och förklaring uti gjorde fideikommissförfattningar må sökas samt vad i avseende på fardag av fideikommissegendom kommer att iakttagas.

12 §.

Äger efterlevande make eller annan enligt fideikommissurkunden eller därpå grundat förordnande rätt till annan förmån än i 11 § sägs, må han njuta förmånen till godo, ändå att fideikommisset upphört. Är han på grund av vad i denna lag stadgas berättigad att taga del i egendomen, äger han dock icke utan att avstå därifrån tillgodonjuta förmånen; utan hinder av vad nu sagts må likväl förmån, som hörjat utgå före fideikommissets upphörande, utgå till honom.

hörande, tillgodonjutas intill dess den till förmånen berättigade tagit del i egendomen.

Var innehavaren skyldig att i enlighet med vad i fideikommissurkunden eller därpå grundat förordnande stadgas svara för underhåll av grav, understöd åt fattiga eller annat dylikt, skall det avsedda ändamålet i erforderlig mån tillgodoses även efter det fideikommisset upphört.

13 §.

Pension eller annan dylik förmån vilken, när fideikommisset upphör, utgår på grund av tjänst eller annan arbetsanställning, som förmånstagaren eller anhörig till honom innehåft på fideikommissfastighet, må även därefter njutas till godo.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning på pension eller annan dylik förmån i anledning av arrende.

14 §.

Förmån som avses i 11 §, 12 § första stycket eller 13 § skall, om det begäres av förmånstagaren, säkerställas genom inteckning i fastighet eller på annat betryggande sätt. Är förmånen bestämd annorledes än i pengar, skall den, om skäl äro därtill, på yrkande av egendomens ägare ersättas med penningbelopp att utgå på en gång eller å särskilda tider.

Vad nu sagts skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fall som avses i 12 § andra stycket.

Nyttjanderättsavtal

15 §.

Har före fideikommissets upphörande slutits arrende- eller hyresavtal beträffande sådan fastighet, som ej är att anse såsom huvudgård, gäller avtalet jämväl för den som erhåller egendomen jämlikt denna lag; dock skall, om de avtalade villkoren med hänsyn till förhållandena vid tiden för avtalets ingående icke kunna anses skäligen eller eljest äro i väsentlig mån stridande mot hans berättigade anspråk, vara honom öppet att uppsäga avtalet. Sker ej uppsägning inom sex månader efter det ägaren tillträdde egendomen, är han sin rätt förlustig.

Uppsäges avtalet av anledning som nu sagts, är ägaren, om han ej åtnöjes med det i avtalet betingade vederlaget, berättigad att av nyttjanderättshavaren erhålla skälig ersättning för den tid denne efter ägarens tillträde av egendomen utövat nyttjanderätten.

Har i avtalet intagits villkor, som strider mot vad i denna paragraf är stadgat, är villkoret utan verkan mot nyttjanderättshavaren.

Större jord- och skogsegendomar

16 §.

Har fast egendom, på vilken bedrivs jord- eller skogsbruk, sådan storlek, belägenhet och beskaffenhet i övrigt, att dess bevarande såsom en enhet är av betydande allmänt intresse, må Konungen, om det erfordras för att förbygga uppdelning av egendomen, i samband med fideikommissets avveckling förordna att egendomen skall mot lösen avstås till kronan eller till kommun, som Konungen bestämmer.

Inlösningsrätten må förklaras omfatta även sågverk och annan fast anläggning, som lämpligen bör nyttjas i samband med jord- eller skogsbruk.

ket, samt, om det finnes påkallat för vinnande av lämplig ägoanordning eller ändamålsenlig drift, jämväl annan mark.

Beträffande inlösen skola i tillämpliga delar gälla de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation.

Kulturvärden

17 §.

Till förebyggande av att samling av möbler, tavlor, böcker eller andra föremål av särskilt kulturhistoriskt värde erhåller försämrad vård, skingras eller bortflyttas, må Konungen, när fideikommisset avvecklas, förordna att samlingen skall mot lösen avstås till kronan eller kulturvårdande institution, som Konungen bestämmer.

Kan enighet ej nås om lösesummans storlek, skall frågan avgöras av skiljemän. Beträffande sådan tvist skall lagen om skiljemän gälla i tillämpliga delar; dock skall inlösaren, om ej synnerliga skäl till annat föranleda, svara för ersättningen till skiljemännen och gälda motpartens skäliga kostnad för förfarandet.

Fideikommissnämnden

18 §.

Avvecklingen av fideikommiss skall ske under medverkan av en särskild nämnd, fideikommissnämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt till Konungen göra de framställningar, som föranledas av utredningen. Vidare skall nämnden främja avvecklingen genom rådgivande och vägledande verksamhet samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

19 §.

Fideikommissnämnden består av ordförande och fyra ledamöter, vilka utses av Konungen för en tid av fem år eller, vid komplettering av nämnden, för återstående tid av löpande period. Suppleanter utses till det antal Konungen bestämmer.

Har fideikommissnämnden avslagit framställning om tillstånd eller medgivande som avses i 27—29 §§, må klagan över beslutet föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till nämnden. I övrigt må talan ej föras mot beslut av fideikommissnämnden enligt denna lag.

Närmare föreskrifter om nämnden och dess verksamhet meddelas av Konungen.

20 §.

Fideikommissnämnden och den nämnden förordnar äga erhålla tillträde till egendom, som omfattas av avvecklingen, samt taga del av handlingar som röra egendomen. Den som har egendomen i sin vård är pliktig att efter anmaning lämna nämnden förteckning över egendomen.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse vad nämnden med stöd av denna paragraf föreskrivit, äger nämnden förelägga honom vite.

Förfarandet vid avvecklingen

21 §.

Avlider fideikommissinnehavare, skall den som har egendomen i sin vård inom en månad anmäla dödsfallet till fideikommissnämnden.

22 §.

När fideikommiss upphör enligt vad ovan stadgas, skall fideikommissets egendom behandlas som ett särskilt bo, fideikommissbo.

23 §.

Om förvaltning och utredning av fideikommissbo samt om skifte av boets egendom skall, i den mån ej annat följer av bestämmelserna i denna lag, vad i 18—20 och 22—24 kap. ärvdabalken sägs äga motsvarande tillämpning. I fråga om konkurs, så ock om laga domstol och delgivning skall i tillämpliga delar gälla vad i allmän lag är stadgat för dödsbo.

Fideikommissurkunden skall intagas i bouppteckningen eller fogas därvid i bestyrkt avskrift.

24 §.

Fideikommissnämnden äger påkalla, att egendomen avträdes till förvaltning av bouppteckningsman. Har egendomen avträtts till sådan förvaltning, må delägarna icke utan nämndens medgivande själva övertaga förvaltningen.

Bouppteckningsman skall vid fullgörandet av sitt uppdrag samråda med nämnden. Han är pliktig att på begäran lämna nämnden upplysningar om boet och dess förvaltning.

25 §.

På ansökan av fideikommissboet eller delägare däri skall rätten genom kungörelse förelägga dem som vilja göra gällande anspråk på annan förmån än fardagsrätt eller på fullgörande av skyldighet som sägs i 12 § andra stycket att inom viss tid ej understigande tre och ej överstigande sex månader från kungörandet hos rätten anmäla anspråken vid äventyr att dessa eljest förfalla, om de ej ändå äro kända.

Ansökningen skall göras hos rätten i den ort där fideikommissets huvudgård är eller, om huvudgård ej finnes, rätten i den ort där den avlidne fideikommissinnehavaren skolat svara i tvistemål i allmänhet. Vid ansökningen skall vara fogad förteckning över kända anspråk. Sedan kungörelse utfärdats, skall den införas en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning inom orten. Om handläggningen skall i övrigt vad om kallelse å okända borgenärer är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Hava delägarna giltig anledning antaga att förmån som angives i urkunden ej vidare skall utgå, skall vid tillämpningen av denna paragraf den förmånen ej anses såsom känd.

26 §.

Fideikommissnämnden äger under avvecklingen föra talan om säkerställande av ändamål som avses i 12 § andra stycket.

27 §.

Fideikommissnämnden må meddela förbud vid vite att under avvecklingen utan nämndens tillstånd riva, ändra eller flytta byggnad, ändra trädgård eller parkanläggning eller skingra eller bortflytta samling som avses i 17 §.

28 §.

Utän Konungens medgivande må ej under avvecklingen genom tillskott i samband med teckning av aktier överlätas sådan fideikommissboet tillhörig egendom, som avses i 1 § lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. I övrigt må icke under avvecklingen med mindre fideikommissnämnden medgi-

ver det egendom, som ingår i fideikommissboet, överlåtas eller däröver eljest förfogas i vidare mån än som överensstämmer med sedvanlig hushållning.

Fideikommisskapital, som ställts under särskild förvaltning, må ej under avvecklingen utlämnas utan fideikommissnämndens medgivande.

29 §.

Utan fideikommissnämndens medgivande må ej skifte ske, ej heller legat utgivas eller ändamålsbestämmelse verkställas ur oskiftat bo.

Avvecklingen är att anse som slutförd, när fideikommissnämnden lämnat tillstånd till skifte eller meddelat bevis att vidare åtgärd för avvecklingen ej påkallas.

30 §.

Företages rättshandling, för vilken enligt vad ovan stadgas Konungens eller fideikommissnämndens medgivande erfordras, utan att sådant medgivande inhämtats, skall rättshandlingen vara ogill.

Aktiebolagsbildning

31 §.

Konungen må medgiva innehavare av fideikommiss att tillskjuta fideikommissegendom i samband med teckning av aktier i bolag, såframt denne äger eller tecknar samliga aktier i bolaget. Aktierna och annat vederlag skola därefter förvaltas såsom fideikommisskapital.

32 §.

Utan hinder av vad i lagen om aktiebolag föreskrives om antalet stiftare äger fideikommissinnehavare bilda aktiebolag med tillskott av fideikommissegendom och vidtaga de åtgärder som ankomma på stiftare.

Under avvecklingen av fideikommiss må fideikommissboet vara stiftare av aktiebolag med tillskott av egendom som ingår i boet, och skall i sådant fall vad i första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

33 §.

Vid bildande av aktiebolag med tillskott av fideikommissbos egendom och vid överförande av sådan egendom till aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning må efterträdaren under avvecklingen företräda fideikommissboet.

34 §.

I bolagsordning för aktiebolag, i vilket aktier tecknats med tillskott av egendom som utgör fideikommiss eller ingår i fideikommissbo under avveckling, skall intagas bestämmelse att bolagsordningen skall vara fastställd av Konungen och att, om ej Konungen annat föreskrivit, bolagsordningen må ändras allenast med Konungens medgivande.

Särskilda bestämmelser

35 §.

Upphöra två eller flera fideikommiss med anledning av samma dödsfall, skola de vid avvecklingen anses såsom ett enda fideikommiss, om efterträdaren är samma person.

36 §.

Besittes, när fideikommiss upphör, egendomen på grund av stadgande i fideikommissurkunden eller därpå grundat förordnande av efterlevande make till förutvarande innehavare, skall med åtgärder för avvecklingens genomförande anstå, till dess efterlevande makens rätt upphört.

37 §.

Omfattar fideikommiss allenast egendom av ringa värde eller äro eljest synnerliga skäl därtill, må Konungen på framställning av innehavaren förordna, att fideikommisset genast skall upphöra. När fideikommisset upphör, tillfaller egendomen innehavaren, om ej Konungen annat förordnar.

38 §.

Kan enligt fideikommissurkunden egendomen innehavas av två eller flera samtidigt eller föreskriver urkunden att, när innehavarens rätt upphör, annan än avkomling till honom skall vara närmast berättigad till egendomen, skall fideikommisset upphöra vid den tidpunkt Konungen förordnar.

Konungen bestämmer ock, efter vad som prövas skäligt med hänsyn till fideikommissurkundens innehåll och övriga omständigheter, huruvida egendomen skall tillfalla fideikommissets innehavare eller sättas under särskild förvaltning för beredande av understöd åt behövande medlemmar av den släkt, som stiftaren avsett att gynna, eller hur med egendomen eljest skall förfaras. Förordnande som nu sagts må icke inkräkta på innehavares rätt till fideikommissegendomen, med mindre denne lämnat medgivande därtill.

Har beslut om upphörande av fideikommiss som avses i första stycket icke meddelats före den 1 januari 1980, skall fideikommisset upphöra nämnda dag. Konungen meddelar därefter på framställning förordnande enligt andra stycket.

Vad i denna paragraf stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om fideikommiss, beträffande vilket i fideikommissurkunden insatts särskild ägare till egendomen, dock må i sådant fall förordnande enligt andra stycket ej utan ägarens medgivande inkräkta på hans rätt till egendomen.

39 §.

Försummar någon vad som åligger honom enligt 21 §, dömes till dagsböter. Förseelse som nu sagts må ej åtalas, med mindre den av fideikommissnämnden anmälts till åtal.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1964.

Vad i 5 § lagen den 25 april 1930 angående införande av lagen om testamente är stadgat om giltighet i visst fall av förordnande, som enligt 1 kap. 2 § sistnämnda lag skulle sakna laga verkan, skall med avseende å förordnande av det innehåll som avses i 1 § denna lag gälla allenast om testator avlidit före lagens ikraftträdande.

Det alla som vederbör hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 6 december 1963.

GUSTAF ADOLF

(L. S.)

HERMAN KLING

(Justitiedepartementet)

